

1936 - 1941

Od 1936 g. Ljotičevci su vrlo intenzivno radili na ovoj školi na pridobijanju učenika za Ljotičev fašistički pokret. Njemu su u prvom redu prišli sinovi srpske buržoazije (banjalučke srpske čaršije), ali su uspjeli da privuku i nešto učenika i sitne buržoazije. Nikao pod utjecajem njemačkog fašizma Ljotičev pokret imao je za zadatak da parališe rad napredne omladine i da godvuće učenike od "komunističke opasnosti". Finansiran od srpske čaršije (Stričević mu je u svojoj kući u Gosposkoj ulici ustupio i besplatno prostorije). Pomagan od policije Ljotičev pokret je i na školi našao svoje saradnike u izvjesnom broju nastavnika (Veljko Vasić, Perenčević Mila i kasnije Bogdanović Milica) koji su radili da širenju fašističke ideologije u školi. Njih je u tome i pomagao i Pejić Radomir predstavnik velikosrpske hegemonističke buržoazije i jedan od utemeljača Srpskog kluba u B. Luci (zajedno sa Moljevićem i Nedićem) On je bio glavni propovjednik velikosrpskog šovinizma u školi. Jednom je napao nastavnika Bogdanović Stevana što je glasao za opoziciju, našto mu je on odgovorio: "Radije ću je sti kukuruzu nego da glasam za vladu". Pejić je jednom u zbornici kazao: "Došao sam u Bosnu sa odredjenim zadatkom i neću otići dok ga ne izvršim".

1940 g. počela je na školi hajka protiv Jevreja. Učenici Jevreji nalazili su pod klupama cedulje sa natpisima: "Jevreji u Palestinu-živio Hitler". Pod pokroviteljstvom policije Ljotičevci su vježbali u rukovanju sa oružjem i napadali naprednu omladinu. Jedan učenik član terorističke organizacije Bjeli orlovi učestvovao je u ubistvu Jevreja Poljokana, koje je bilo organizovano od policije.

Za vrijeme ministra prosvjete Korošca, a i njegovih sljedbenika, stalno su pristizali raspisi koji su ukazivali na opasnost širenja komunizma u školi i na najstrožije protiv mjere koje treba u školama da poduzima. Učenicima je bilo zabranjeno da se više od dvojica kreću ulicama. Policijski agenti dolazili su u školsku zgradu. Kad je jednom došao u zbornicu Nikica Pavlić da se informiše o učenju svog najmladjeg brata direktor Miladinović je dreknuo: "napolje što vi hoćete od mene" Dušanka Kovačević trebala je da bude izbačena zbog jedne rečenice koju je umetnula nakon što je Božičković pročitao tu njenu priču.

Na ekurziji koju su vodili po Srbiji i Makedoniji Dinko Foretić i Jović Nata optuženi su policiji napredniji djaci i nastavnici tako da je policija u skopskoj stanici izvršila pretres stvari.

Nastavnici rimokatoličke vjernaue Brekalo i Laštro Božo radili su na pridobijanju i organizovanju hrvatskih omladinaca u fašističke organizacije Križare i Ustašku mladež. Oni su zabranjivali omladincima sa sudjelovanju u radu Mlade Jugoslavije i drugih naprednih omladinskih zaduženja.

Iz izloženoga se može zaključiti koliko je bio težak rad napredne omladine, koja je protiv sebe imala vlast sa policijom reakcionarne nastavničke upravu školu i neprijateljske djačke organizacije. Rad napredne omladine koji se odvijao na školi u prvom redu preko Mlade Jugoslavije, tražio je samopregorne i prekaljene borce koji su i pored terora i opasnosti koja im je pretela uspjevali da izvršavaju direktive partije.

Napredni nastavnici ove škole: Maglajlić Ruža, Ivanić Milena, Stevanović Bogdan, Epaminonda Ivanov, Grgičević Jerko, Novak Josip, Klemenčić Dore, Foretić Dinko, Stanić Nada, Japundžić Matilda, Kemal Hadžiomerspahić, Vranješević Branko, Kosović Dragica, borili su se protiv fašiziranja omladine, izvukli su od isključena Kovačević Dušanku, borili se protiv progona Jevreja, za ravnopravnost žena u Udruženju profesora uspjeli da prvi put žena postane sekretar Udruženja (Rajačić Milena), sakupljali crvenu pomoć /Rakić Ruža, Jović Natalija, Novak Josip), pomoć za borcu u Spaniji, internitoe u Francuskoj, pomoć za oboljele drugove (Pavlić Nikicu i dr.)

U ženskom pokretu koji je osnovan po direktivi partije radile su nastavnice Jović Natalija, Rajačić milena, Rakić Ruža i omladinke Kovačević Dušanka, setre Mrkonjić, Crvenčanin Vera, Pribig Ljerka i dr. Ženski pokret je okupljao žene na pitanjima jednakog prava glasa, u borbi protiv skupoće, po pitanju prosvjeđivanja žena. Prosvetno odelenje banovine zabranilo je pokret održavanja tečaja za nepismene žene, te je isti bio pod rukovodstvom pokreta organizovan preko društva "Budućnost" u Gornjem Šeheru. U odboru menze koja je na inicijativu partije osnovana kao jedna od formi

u borbi protiv skupoće i protiv protivljenja podbana Ružića. Učestvovali su Grgičević Jerko i Jović Nata. U menzi se skupljalo oružje i drugi materijal za NOP. U nju su dolazili odgovorni drugovi ilegalci i sklonilo se troje djece iz Sanskog Mosta čiji su roditelji poginuli od ustaša.

Napredni nastavnici djelovali su kroz djačke seminare gdje su se čitali referati postavljeni na materijalističku osnovu. Tako je na jednom sastanku pročitao referat o državi kojeg je napisao Jugo Babić, a pročitao ga je jedan učenik iz VII razreda, zatim o postanku čovjeka i drugi.

Napredniji nastavnici bili su izloženi šikaniranju policije, tako se predstan Milene Ivanić dolazili agenti i pazili ko ulazi u kuću. Isto su tako agenti sjedili u portirnici Hotel Bosne i pratili ko dolazi Jovoć Nati, zatim pretresali učenike koji su njoj dolazili. Na traženje Perenčević Milana bila je premještena po kazni u Prijepolje Jović Natalija, pod izgovorom da kuži zrak i kvari banjalučku omladinu.

7 juna uhapšene su od ustaške policije Kovačević Dušanka i Jović Nata. Kasnije 1941 trebala je biti uhapšena i Ruža Maglajlić, koja je na vrijeme to saznala pa se sklonila. 1943 god. ubijen je od Nijemaca Anton Sedej nastavnik ove škole (koji je isto pomagao pokret, naročito je popravljao satove drugova boraca). U NOBi učestvovali su Maglajlić Ruža, Klemenčić Dore, Stevanović Bogdan. U logoru na Banjici su bili Jović Nata, Stanić Nada, Rajačić Milena.

Pokret je pomagao Vimpolšek Slavko, Grgičević Jerko i Novak Jospip.

U logoru u St. Gradišci bio je Hadžomerspahić Kemal.

Dok su se napredni omladinci i nastavnici stavili u službu naroda, boreći se protiv okupatora i njegovih saradnika, dotle su mnogi omladinci organizovani u Ljotićevom pokretu prešli za vrijeme rata u Srbiju, stavili se u službu fašizma i borili se protiv svog naroda. Naročito su se isticali Mladen Babić, Vučković Nikola, Novković Momir, koji je vodio omladinski otdjelak specijalne policije u Beogradu, bio u službi Gestapoa, te mučio i ubijao Skojevece i napredne omladince u zatvoru u Gušinoj ulici. Ljotićevići su dalje u zajednici sa Nijemcima učestvovali u vojnim odredima, palili sela i ubijali nedužne i poštene ljude. Radmila Karđoš koja je ostala u Bosni vezala je bajrak za četnike i tražila od Ljotićevaca iz Srbije pomoć intelektualaca, jer je njihova propaganda ovdje slaba i svi će prići partizanima. Milica Bogdanović po dolasku u Srbiju saradjivala je u Nedčevom listu "Novo vreme" i prekip predavanja omladinskom logoru u Smederevskoj Palanci kome je bio upravnik Milovan Popović vodila antikomunističku propagandu da bi prevaspitala "zalutalu komunističku omladinu". Isto tako je Koprivica Milenko odredjen od četnika kao pogodna ličnost za veze sa četnicima u B i H.

Brekalo je vršio pokolje po Banjoj Luci sa ustaškim omladincima medju kojima su se isticali: Brkić Franjo, Dizdar Tomisla, Mutabdžija i drugi (Feliks Nedjelski, Mjastorivić Tomislav).

Arhiv. Doc. brojno B. Luka

ABK 209-MG - 2/28